

Z ELMÉLETI TUDÁSRÓL

Szemléljük meg szakunkat az egyszer madártávlatból. Hiszen lakóhelyünk és annak vidéke is sokkal eredetibb, megragadóbb színben tárul szemeink elé, ha a hegy tetejéről nézzük, s a varázs csak nagyobbodik, ha az előttünk fekvő képet távcsövel vonjuk magunkhoz. Ekkor látjuk csak, hogy az élet forratagában, amely bennünket mint egyes atomokat magához vonz, hány-vet és felőröl, mi mindent nem veszünk észre, és pedig éppen azért, mert az életműködésnek mi is csupán egy darabka eszköze vagyunk. Nem látjuk az életet, mert benne sodródunk; nem látjuk a várost a házaktól; nem látjuk az erdőt a fáktól — és nem vesszük észre szakunk valódi és egyedüli rendeltetését, mert a munka egyoldalúsága vagy a külső benyomások sokasága igen sokszor eltérít bennünket a helyes úttól.

A mi feladatunkat igen egyszerűen és igen találóan szakunk gyűjtőneve: a „könyvnyomdász“ elnevezés szabja meg. Nem akarom ezt az elnevezést pusztán a véletlennek tulajdonítani, annak, hogy elődeink csupán a könyv előállításával foglalkoztak, de ha véletlenül is jutottunk ez elnevezéshez, majdnem azt mondhatnók: címhez, ez mindenesetre igen szerencsés véletlen volt, mert évszázadok óta elvitázhatatlanul és eltörölhetetlenül bebizonyosodott, hogy akár a múltban, akár a jelenben is csak az emelkedhetett hivatása magaslátára, aki a könyvcsinálás mesterségét mint könyvművész a legmagasabb tökéletességre vitte, ezzel dokumentálva, hogy mesterségét helyesen fogta föl.

Nem lehet e szűk keretben a történelem egyes fázisaira hivatkoznom, hiszen tapasztaljuk, hogy nyomdásztörténelmünk, de meg a tudomány is csak azokat a nyomdászokat állítja elénk kiváló emberek gyanánt, követendő például, akik a könyvcsinálás mesterségét alaposan értették, s ezzel a tudománynak becses és maradandó szolgálatot tettek.

Manapság az ipar és kereskedelem fellendítése akcidents-nyomdászokat teremtett; kérdés, hogy valóban csupa jókat-e? Mert igen sok úgynevezett akcidents-szedőt ismerek, akinek a könyvcsinálás mesterségéről csak igen elmosódott fogalma van. Már pedig kötve hiszem, hogy az ilyen szedő jó, izléses, némileg művészies könnyedségű és másnak is mintául alkalmas munkát tudjon produkálni.

Az alak helyes megválasztása, a tetszetős, jól olvasható, itt-ott tarkított betű, a címek megfelelő fokozat szerint való szedése, azok egymástól való megkülönböztetése, kidomborítása, a helyes beosztás, szóval az egész műnek harmónikus és vonzó összhatása első sorban a könyvnél kell hogy érvényesüljön, már pedig aki ezekkel a dolgokkal nincs tökéletesen tisztában, akinek ezek a szabályok és törvények nem mentek át úgyszólván a vérébe: az hiába ábrándozik akcicens-szedésről.

Az akcicens-szedés a könyvnyomatás sallangja, annyi mint a variáció a zenében; de mutassanak nekem olyan zenészt, aki zenekarban nem tud ugyan egy klasszikus darabot eljátszani, de szólóban Liszt, Gounod, Brahms — és mit tudom én miféle rapszodiákat, szonátákat, opuszokat játszik.

Sok az olyan gépmester is, aki önönmagát önkényűleg akcicens-nyomónak nevezi, mindenféle tarkaságot egymásra halmoz, de azonkívül, hogy a festékek különböző vegyi sajátosságáról, a színek harmóniájáról, a különböző színárnyalatoknak vegyítés által való előállításáról nagyon keveset vagy semmit sem tud: egy több ivre terjedő fekete nyomatot (könyvet), kivált ha illusztrációk fordulnak elő benne, nagyon pongyolán, ugyancsak tarkán nyomtat. Pedig mi itt a fő? A harmónia. Egyik oldal olyan fekete legyen, mint a másik, tehát a belső nyomat ne mázolódjék, a külső ne ríjon festék után; ne egyengessen tömör szedést olyan vastagon, hogy az egyforma betű szinte kétfélének lássék. Nem mindig lehet csupa új betűt szednünk, de azért a használt betűnek is kell hogy megadjuk a jellegét az új mellett. Tudnia kell, hogy mikor milyen festéket használjon. A lágyabb papirosan jobban esik a nyomás, s ehhez gyöngébb, de jól fődő, könnyen eldörzsölhető festék kell, különösen nagyobb mennyiségeknél. A kemény papirosnak már erősebben tapadó festékre van szüksége. Ne akarja egy-két hengerrel a nagy formát is kinyomni, mert több henger jobban osztja el a festéket. Ne használja mindig ugyanazt a nyomóhenger-borítást, akár táblázatot nyom, akár tömör szedést, akár illusztrációt. A tömör szedésnek lágyabb, az illusztrációnak keményebb borításra van szüksége. Nemessel lehetőleg ne nyomtasson, hacsak csupa plakátot nem.

El vagyok rá készülve, hogy némely gépmester azt fogja mondani: „Hiszen ezt már régen tudjuk“. Igen, csak az a baj, hogy nem csinálják így. Pedig ezeket a szabályokat úgy kellene venni, mint a Mózes tiz parancsolatját. Igaz, hogy ezt is kevesen tartják be, de való az is, hogy nagyon sok — makulatura származik ebből az emberek közt.

A szabály ismerete és kivitele közt nagy a különbség. Föltéve, de nem nagyon megengedve, hogy minden nyomdász csakugyan ismeri a tipográfiai szabályokat, még nagyon kérdéses, hogy vajjon van-e benne annyi rendszeret, következetességet, szívósságot, hogy minden szabályt, melyet a sok évi tapasztalat megállapított: szigorúan betartva, tényleg elfogadható eredményt is tudjon fölmutatni.

A szabály szigorú betartása alól kivétel nincs. Még az önálló alkotó-képességgel bíró tehetség is csak bizonyos előképzettségek birtokában fejlődhetik, mert a gyémánt is csak csiszolás által válik értékessé, — de kavicsból hiába akarnánk gyémántot köszörülni.

Sok szó esik most arról, vajjon szükséges-e, hogy a modern akcicens-szedő rajzolni tanuljon.

Hacsak arról volna szó, hogy a nyomdász-tanulót vagy a fiatalabb segédet a rajzolás elemeibe beavassuk, nem szólnék ellene; csak hogy ezt a rajztanítást sokan tévesen fogják föl, amidőn minden mesterszedőt, akár van rajztudása, akár nincs: a művészi rajzoktatásra szorítanak.

Nyomdászat és festőművészet két különböző dolog. Lehet valaki mint nyomdász is művész, ha valami olyan tökéleteset, esztétikusan harmónikusat produkál, aminél bizonyos alkotóképesség nyilatkozik meg: anélkül hogy rajzolni, vagy festeni tudjon; csak éppen az szükséges, hogy műérzéke legyen. és részben a rajz elméletét ismerje. Azért mondom: részben, mert amely festő a perspektívát, kompozíciót, anatómiát és színharmóniát tökéletesen érti, az a rajztudományt már meglehetősen magas fokra vitte ugyan, de még mindig nem festőművész. Amit pedig a festőművész produkál, abban a nyomdász, aki a rajzolás vagy festést csak dilettantizmusból űzi (mert fel kell tennem, hogy az illető első sorban nyomdász akar lenni): sohasem éri utól. Sokkal jobb tehát, ha alaposan képzett nyomdászokat, vagy — isten neki — mondjuk: nyomdász-művészeket nevelünk, mintsem olyanokat, akik mindkettőben csak dilettánsok maradnak. Ezzel korántsem azt akartam mondani, hogy ne tanítsuk a fiatal generációt rajzolni; tanítsuk, de inkább csak elméletileg, s különösen ébresszük föl benne a mű- és szépérzékét, ami aztán folytonos szemlélés és itt-ott összehasonlító magyarázatok által amúgy is folytonosan fejlődik. Akad a nyomdászok között is lángész, úgynevezett „univerzális genie“, de ezt a ritka kivételt a többire általánosítani nem lehet.

A litográfusnak kell tudnia rajzolni, de azért ő sem alkotó művész vagy legalább ritka kivétel az ilyen. A legtöbbje bizonyos sablon vagy művészi eredeti után dolgozik, leggyakrabban innen-onnan kombinálgatva, s így ha műérzéke is van — ami nála már szinte föltétel — harmónikus, néha művészies dolgokat produkál. Ami azonban a litográfiai nyomást illeti, az sokkal szabatosabb, mint nálunk; tudjuk, hogy miért, de azért valljuk csak meg őszintén, hogy annyi fölületességet mint a mi mesterségünknel és pedig ép úgy a szedésnél, mint — ami talán még rosszabb — a nyomásnál, más szakmánál nem igen lehet tapasztalni.

A hiányos szakképzettség pedig növeli a proletáriátust.

Oka ennek az, hogy a tudnivalókon nagyon hamar és nagyon közömbösen esünk át. Hanem azért végtelenül sok ember nevezi magát nyomdásznak, talán annyi joggal, mint ahogy — már bocsánat a merész hasonlatért — a verklis magát zeneértőnek képzei.

SOMOS ÁRPÁD.

A SZENTPÉTERVÁRI NYOMDÁSZ SZAKISKOLÁT az orosz császári technikai társaság alapította 1884-ben. Alapítója 43 áldozatrakész férfit, — jobbára nyomdatulajdonos, — kiknek mindegyike vagy 1000 rubeles alapítványt tett, vagy pedig esztendőnkint 50 rubelnek a fizetésére kötelezte magát. Az iskolai tanácsot az alapítók sorából választják. A tanítás tartama az egyes növendékekre nézve két-esztendőös. A tanítás jobbára elméleti; a növendékeknek legalább tizennégy éveseknek kell lenniök s bizonyítaniok kell, hogy valamely nyomdában gyakorlati munkával foglalatoskodnak. A szakbeli tantárgyakon kívül főképpen az orosz és német nyelv tanítását veszik szigorúan, de amellett megtanítják a hallgatókat a francia, angol, görög és latin nyelvű olvasásra is. Elbocsátó vizsgálatra csak ama növendékeket eresztik, akik az előadásokat rendszeren látogatták s főnökük nyilatkozatával igazolni tudják, hogy nyomdabeli gyakorlati tanulmányaikban kielégítő előhaladást tettek.